

JARMILA KRYŠTOFOVÁ

PŘÍPRAVA UČITELŮ EKOLOGICKÉ VÝCHOVY (V DENNÍ A DISTANČNÍ FORMĚ)

Pod tímto názvem byl na Ústavu pedagogických věd FF MU v Brně v roce 1995 řešen projekt Fondu rozvoje vysokých škol (odpovědný řešitel – Doc. Ing. Jan Šup, CSc, spoluřešitelé – Doc. Ing. PhDr. J. Šmajš, CSc., PhDr. J. Kryštofová). Úkolem řešitelů bylo stanovení základních obsahových prvků ekologické výchovy jako doplnění obecného základu studia učitelské způsobilosti a vypracování koncepce výběrového čtyřsemestrového specializačního studia ekologické výchovy pro posluchače a zájemce ze školní i mimoškolní praxe.

Ve vztahu k uvedeným záměrům bylo sledováno, do jaké míry a v jaké podobě jsou obsaženy ekologické komponenty vzdělání v obsahu přírodovědně a humanitně orientovaných vyučovacích předmětů na základních a středních školách. V této souvislosti lze rozlišit dvě koncepce. Koncepce interdisciplinární, ve které je ekologicky zaměřený obsah vkomponován do různých předmětů a stanoví více či méně patrné části obsahu a učitel je může – aniž by podstatně měnil program výuky – účelně vkládat do průběhu vyučovací hodiny. V koncepci intradisciplinární je obsah ekologicky orientované disciplíny vytvářen z různých vědních oblastí a realizován jako samostatný předmět.

Ekologická výchova ve škole (a tím méně v oblasti mimoškolní) nemůže být jen formálním osvojováním systému vědomostí, ale především tvorbou postojů, nových hodnotových orientací a nové filozofie života. A je proto nejenom možné, ale i nutné doplňovat racionální a faktografickou „vybavenost“ přírodovědných disciplín o ekologické zřetele z oblasti věd společenských, ať už se jedná o souvislosti estetické a emocionální, ale i ekonomické, etické a právní.

K účelné realizaci „ekologizace“ výuky jsou nezbytné kvalitní učebnice a jiné příručky. Jak je v projektu zmíněno, jsou už na naše školy dodávány a učitelé i žáci využívány učebnice, jejichž autoři opustili tradiční cestu poznávání přírody podle izolovaných vědních oborů a pustili se cestou chápání přírody jako celku propojeném vzájemnými vazbami.

Takto koncipované učebnice jsou zpracovávány spíše jako pracovní sešity se zajímavými, netradičními a komplexními úkoly, jejichž řešení má často podobu

hry. Mohou být využity i mimo základní školu a pro různé věkové stupně. Za povšimnutí stojí i skutečnost, že diferencovaný obsah učiva uspokojí i žáky s hlubším zájmem o disciplínu, stejně jako fakt, že jejich obsah přihlíží ke kurikulární reformě nového školství a částečně proto, že respektují evropské standardy např. geografického vzdělávání. (Z učebnic podobně koncipovaných uveďme např. Zeměpis pro 5. ročník základní školy autorů Brychtová, Š., Binke, J., Herink, J.)

Z hlediska námi řešené problematiky není zanedbatelné, že součástí výuky ve školách se ve větší míře stávají cvičení, územní, ekologické a sociologické projekty, a je proto možno předpokládat zvýšený zájem učitelů o alternativní výukové metody a aktualizaci svých poznatků a dovedností.

Naše zkušenosti ze škol signalizují nedostatečné využívání ekologických počítačových programů a mezioborově vypracovaných výchovných systémů jako je Wild Project. Svědčí to rovněž o malém využívání nabídek metodické pomoci, kterou ochotně poskytují pracovníci ekologických středisek v jednotlivých regionech.

Propojení ekologického studia s ekologickou prací na základních a středních školách je dalším ze záměrů mezioborové přípravy učitelů ekologické výchovy. Stěžejní cíle projektu jsou orientovány i k těmto okruhům:

- civilizační vlivy a změny životního prostředí
- analýza faktorů ekologické zátěže
- pochopení ekologických teorií, zejména teorie trvale udržitelného rozvoje (života), jež vychází z vědomí, že soudobá krize lidské existence na Zemi není jen následkem nedokonalých prostředků, které lidé užívají k dosažení cílů, ale následkem cílů, kterých chce dosáhnout
- modely alternativního životního stylu.

Součástí projektu je i charakteristika stěžejních publikací z oblasti přírodovědně orientované ekologie a ekologické výchovy, z ekologie filozoficky, sociálně a psychologicky orientované stejně jako publikací kulturně orientované ekologické antropologie. Stranou zájmu nezůstalo posouzení vývoje ekologického myšlení v posledních patnácti letech a jeho konstituování do proudů ekologie, hlubinné ekologie, ekologického feminismu aj.

Studijní program specializačního studia ekologické výchovy je v rozvojovém projektu koncipován jako modulární čtyřsemestrové denní či distanční studium. Bude ukončeno závěrečnou zkouškou z přírodovědně orientované ekologie, ekologie filozofické a sociologické, z didaktiky a metodiky ekologické výchovy a vzdělání. Součástí zkoušky bude obhajoba seminárního projektu rozsahu minimálně 40 stran. Po stránce personální zajišťují výuku učitelé filozofické a přírodovědecké fakulty MU v Brně a pracovníci z ekologických středisek, především z brněnského Domu ekologické výchovy.

Pro vytvoření konkrétnější představy o obsahové struktuře kurzu uvádíme přehled stěžejních výukových témat.

**PŘÍPRAVA UČITELŮ EKOLOGICKÉ VÝCHOVY
(V DENNÍ A DISTANČNÍ FORMĚ)**

Přírodovědné disciplíny:

Systémové pojetí ekologie. Fundamentální a systémové ekologie. Ekologické systémy I (krajinná ekologie, geografie obyvatelstva a sídel). Ekologické systémy II (aplikovaná ekologie, ekologie člověka). Mezinárodní souvislosti péče o životní prostředí a metody ochranné práce.

Společenské vědy:

Filozofické otázky ekologie. Základy sociologie a sociální ekologie. Ekonomické a politické aspekty ekologických problémů. Globální problémy ekologie. Legislativa životního prostředí. valeologické otázky výchovy. Management životního prostředí.

Psychologie, pedagogika a metodika:

Výchova, vzdělání a ekologie. Psychologie životního prostředí. Pedagogická ekologie. Kurikulum ekologické výchovy. Didaktické programy ekologické výchovy. Počítačové modelování ekologických jevů a informační počítačové technologie. Ekologické aktivity dětí a mládeže. Práce na základních a středních školách a v neekologických institucích.

Jak už jsme konstatovali, realizovat ekologickou výchovu neznamena jen přidávat interdisciplinárně zaměřené poznatky, ale také inspirovat tvorbu postojů, hodnotících kritérií a návyků k zodpovědnému vztahu k životnímu prostředí a přírodě vůbec.

Proto je dán v projektu značný prostor pro realizaci praktických forem činnosti a herních aktivit. Vhodným inspiračním zdrojem a prostorem pro výměnu zkušeností mohou být i ekologicky zaměřené výukové a výchovné programy a mezinárodní ekologické projekty, na kterých se podílejí už i děti z našich škol.

